

Dr. Plenter János

„SALTO MORTALE” a bizonytalanba¹

Kritikai tanulmány Magyarország esetleges tagságáról az Európai Unióban

Súlyos és bajjóslatú döntés felé sodródik az ország. Már 1990 óta Kormányzati célkitűzés Magyarország teljes tagsága az Európai Unióban, a csatlakozási igény is benyújtásra került 1994 áprilisában, miközben a gazdasági közvélemény még nem is mérlegelte az esetleges tagság előnyeit és hátrányait, az EU-tól való távolmaradás feltételezhető előnyei pedig szóba sem kerültek. A jelenleg érvényes társulási szerződés a behozatal 1989/90. évi liberalizálása miatt már eddig is 1,5-2 milliárd dollár évi veszteséget okoz az országnak, növeli krónikus eladósodásunkat a Nyugattal szemben, de semmivel sem segítette a termelés növekedését. Ez a tény önmagában véve is indokolja az esetleges tagság ügyének széles körű megvitatását. Ehhez a feladathoz kíván hozzájárulni a jelen rövid tanulmány.

Az Európai Unióval kapcsolatban a tét az ország lakosságának a jobb vagy még rosszabb élete. A végső szót is a lakosság fogja kimondani, a csatlakozási folyamatban megkövetelt népszavazás útján.

1. Az Európai Unió lényege

Az 1957. évi Római Szerződés aláírásával Európában kezdetét vette egy multinacionális intézményrendszer, azzal a céllal, hogy harmadik államokkal szemben kialakítsák a tagállamok exkluzív gazdasági együttműködését, a kölcsönös előnyök és érdekek alapján.

¹ A „salto mortale” (halálugrás) életveszélyes cirkuszi mutatvány. Az itt közreadott tanulmány azt bizonyítja, hogy Magyarország belépése az Európai Unióba valóságos „salto mortale” a biztos halálba.

A római szerződés 3. cikke három pontban jelölte meg a létrehozott Európai Közösség feladatait:

- létrehozandó egy *vámunió*, ezzel együtt „...a vámok és az exportra vagy az importra vonatkozó mennyiségi korlátozások és minden egyéb hasonló hatású rendelkezések megszüntetése a tagállamok között és közös vámtarifa létesítése.”
- meg kell valósítani egy *közös piacot*, „...eltörölve a tagállamok között a személyek, szolgáltatások és a tőke szabad mozgásának az akadályait.”
- meg kell teremteni a *gazdasági uniót*, oly módon, hogy fokozatosan összhangba hozzák a tagállamok gazdaságpolitikáját és törvényhozását a külkereskedelemben, a mezőgazdaságban és a versenyszabályozásban.

A három célkitűzésből ezidáig az első kettő valósult meg, a harmadik folyamatban van. A megvalósulás módja az volt, hogy a tagállamok a maguk részéről fokozatosan megszüntették a vámunióval és a közös piaccal ellentétes hazai törvényeket és szabályokat, tehát az ún. *negatív integráció* eszközeit alkalmazták.

Az integrációs folyamat láthatóan lelassult és nehezebbé vált, amikor napirendre került a harmadik célkitűzés, a gazdasági unió létrehozása. Itt már *pozitív integrációs lépések* szükségesek, amik azonban szorosan kötődnek a tagállamok sajátos politikai körülményeihez, így a közös álláspontok kialakítása is nehezebb.

A lassuló és megtorpanni látszó integrációs folyamatnak volt hivatott új lendületet adni a maastrichti szerződés, ami 1993. nov. 1-én lépett hatályba.

Ennek „B” cikke az alábbiakban határozza meg az Európai Unió céljait:

- „Előmozdítani egy kiegyensúlyozott és folyamatosan fenntartható gazdasági és társadalmi haladást, különösen azért, hogy megte-

remtődik egy belső határok nélküli földrajzi terület, hogy erősödik a gazdasági és társadalmi kohézió, s hogy létre jön egy gazdasági és pénzügyi unió, ami végső fokon magába foglal egy közös pénznemet, a Szerződés előírásaival összhangban.

- Érvényre juttatni saját egyéniségét a nemzetközi életben, különösen azáltal, hogy megvalósul egy közös külpolitika, beleértve egy közös védelmi politika esetleges kereteit, ami idővel elvezethet egy közös védelemhez.
- Az Unió-polgárság bevezetése útján erősíteni a Tagállamok alattvalói részére jogaik és érdekeik védelmét.
- Szoros együttműködést kifejleszteni az igazságszolgáltatásban és a belügyekben.
- Teljes mértékben fenntartani a „közösségi vívmányokat”.

Szembetűnő, hogy az idézett újabb főcélok között valójában csak egy vonatkozik a gazdaságra: a kilátásba helyezett közös európai pénznem, az ECU, és ezzel kapcsolatban az Európai Központi Bank fokozatos létrehozása. Ez természetesen roppant jelentős célkitűzés, nagy hordereje miatt a Szerződéshez csatolt külön jegyzőkönyvben rögzítették a megvalósulás feltételeit. Az egyik követelmény az, hogy a résztvevő tagállam évi költségvetési deficitje nem haladhatja meg az adott évi GDP 3 százalékát. Emellett az ország bruttó államadóssága nem lehet több, mint az évi GDP 60 százaléka.

Máris kérdés, hogy a közös pénznem bevezetésének 1996. dec. 31-re tervezett időpontjában hány olyan tagállam lesz, amely meg fog tudni felelni minden feltételnek.

Bár a maastrichti szerződésben csupán a közös európai pénz az egyetlen fontos és új gazdasági jellegű célkitűzés, emellett a dokumentum tételesen felsorol sok egyéb területet, ahol erősíteni kell a már kialakított együttműködést. Ilyenek a környezetvédelem, a közlekedéspolitikai, a közös agrárpolitika fenntartása, közös kereskedelem-po-

litika, tudományos kutatások, a vállalati versenyképesség fokozása, egészségvédelem, és a Tagállamok gazdaságpolitikájának fokozott összehangolása. Várható következményeit tekintve a tagországok részére ez utóbbi célkitűzés a legkritikusabb, mert a Szerződés szerint „... a Tagállamok közérdekűnek tekintik gazdaságpolitikájukat és azt koordinálják a Tanáccsal.” (103. cikk.) A Szerződés alapján az EU Tanácsa szinte döntő beleszólási jogot nyer a Tagállamok gazdaságpolitikai intézkedéseibe, a Tagállam köteles az Európai Unió véleményét figyelembe venni, ellenkező esetben az EU-nak lehetőségei vannak erős nyomást gyakorolni a vonakodó Tagállam kormányára.

Figyelemre méltó, hogy a tervezett közös pénznem bevezetésétől eltekintve *a maastrichti szerződés teljesen adós marad a pozitív integráció körébe tartozó elképzelésekkel.* Az EU-n belül változatlanul tabu a bankrendszerek működésének az összehangolása, megmaradt a hardipari termelés szigorúan elkülönített, nemzeti jellege, változatlanul minden ország külön ügye a betegségbiztosítás, a nyugdíjrendszer, az oktatás szerkezete, az ipari és kereskedelmi szabványok, hivatalos előírások, az állami beszerzések rendszere stb.

Mindez arra utal, hogy a névváltoztatás ellenére is az Európai Unió gyakorlatilag a jövőben sem lesz más, mint a szuverén tagállamok közös piaca, ahol a kívülállóktól eltérően a tagok között minden megkötöttség és korlátozás nélkül bonyolódik az áru-, a szolgáltatás- és a tőkeforgalom, a munkaerő szabad mozgásával egybekötve. Alain Lamassoure, a francia kormány Európa-minisztere erre utalt, amikor egy nyilatkozatában kifejtette: „Mi egy olyan Európát képviselünk, amelyben fennmarad a részek kompetenciája, ahol mindenki megőrizheti nemzeti vagy regionális sajátosságait, amennyiben azok nem hamisítják meg a versenyfeltételeket.” (Europa-Archiv, 1994. márc. 2.)

2. Az Európai Unió csökkenő hatékonysága

Az Európai Unió egy közel négy évtizedes evolúció terméke, aminek első lépése volt a Római Szerződés. Időközben a taglétszám az

eredeti hatról 15-re emelkedett és ez a növekedés úgy is felfogható, mint az integrációs gondolat diadala.

A valóságban a régi és az új tagállamok számára a messze legfontosabb célkitűzés volt a határoktól és kötöttségektől mentes közös áru piac. A folyamatos bővülésben messzemenően érdekelt volt az Európai Közösség is, mert a hetvenes évektől kezdve már csak így lehetett növelni a belső piacot. Az Európai Unió különösen érdekelt volt Svédország, Finnország és Ausztria csatlakozásában, mert ez a három ország együtt már 1995-ben 454 millió ECU nettó befizetést fog teljesíteni az Európai Unió közös költségvetésébe, ez főleg Németország és Franciaország számára jelent lényeges tehermentesítést.

Végeredményben megalakulásától napjainkig az Európai Unió taglétszáma látványosan növekedett. Az ebből fakadó esetleges illúziók miatt különösen fontos világosan látni, hogy az európai integráció ezidáig mennyiben is váltotta be a hozzá fűzött reményeket, az elvárások mennyire valósultak meg a gyakorlatban.

1. Minthogy az Európai Unió eddigi legfőbb vívmánya a teljesen szabad belső áru piac, kézenfekvő, hogy a tagállamok egymás közti kereskedelmének a szintje az integráció sikerének legfontosabb fokmérője. Amint az alábbi adatokból kitűnik, az integráció ebben a tekintetben nem hozott semmi lényeges eredményt.

Az EU százalékos részesedése a tagállamok összesített áruimportjában és áruelexportjában

Ország	1960		1970		1972		1976/79		1981		1985	
	imp.	exp.	imp.	exp.	imp.	exp.	imp.	exp.	imp.	exp.	imp.	exp.
Németország	31	32	44	41	54	47	50	48	48	47	53	50
Franciaország	32	34	49	49	56	56	51	53	48	48	59	54
Olaszország	29	31	41	43	49	50	45	49	41	43	47	49
Hollandia	49	48	56	62	62	74	57	73	53	71	56	76
Belgium/Luxemburg	51	53	59	69	71	74	69	73	59	70	69	71
Egyesült Királyság	15	17	20	22	32	30	41	42	39	41	48	49
Irország	11	8	17	12	69	78	75	78	75	70	72	70
Dánia	39	29	33	23	45	43	50	49	48	47	51	48
Görögország	38	31	40	46	55	52	44	49	50	43	49	54
Spanyolország	26	38	33	36	42	46	36	48	29	43	38	54
Portugália	38	22	33	18	46	47	42	57	38	54	47	64
EU	36	38	45	47	54	55	50	54	49	53	54	55

Willem Molle: The Economics of European Integration
Dartmouth Publishing Co., Aldershot, England 180. old.

Látható, hogy egy-egy új tagállam felvételekor az EU részesedése érthetően hirtelen emelkedik, de a kezdeti lehetőségek kimerülése után az EU részaránya a tagállamok külkereskedelmében 50-55 százalék körül stabilizálódik, sőt 1979-től egy általános visszaesés is tapasztalható, amit végül is csak az újabb tagállamok felvétele tudott ellensúlyozni 1985-re. De még így is, 1985-ben az EU általános részesedése a tagállamok külkereskedelmében ugyanakkora volt, mint 1972-ben ! (Az arányok lényegében ugyanazok 1995-ben is.) A vámok és az egyéb korlátozások megszüntetése ellenére a tagállamok egymás közti kereskedelme már közel két évtizede stagnál. Az EU-hoz való csatlakozástól tehát nem várható a kereskedelem érdemleges bővülése, főleg nem az exportban.

2. Külön, igen jelentős probléma, hogy az *Európai Unió*n belül változatlanul fennmaradtak az igen jelentős árszintkülönbségek a tagállamok között, e tekintetben integrációról egyáltalán nem is beszélhetünk. Példaképpen említhető, hogy Dániában a személygépkocsik ára 30-35 százalékkal magasabb, mint Angliában, egy átlag hűtőszekrény ára 35-39 százalékkal magasabb Olaszországban, mint Franciaországban. Az árkülönbségekben szerepet játszanak a valutaárfolyam hatások, de a tagállamok eltérő adózási szintjei is. Ezt illusztrálja az alábbi táblázat:

Árkülbnségek az Európai Közösségben 1975-1985 között, termékcsoportok szerint

Kategória	Adók nélküli			Adókkal együtt		
	1975	1980	1985	1975	1980	1985
1.1 Élelmiszer	16,4	15,3	14,4	19,2	18,0	17,3
1.2 Vám alá eső élelmiszerek	19,0	21,2	17,0	31,3	38,3	32,7
2.3 Textil, ruházat, lábbeli	13,7	16,4	12,9	15,8	17,8	13,5
1.4 Tartós háztartási cikkek	12,4	13,9	12,3	17,7	17,7	17,4
1.5 Egyéb fogyasztási cikkek	21,3	21,4	19,3	21,8	20,0	20,1
1 Fogyasztási cikkek összesen	16,5	17,1	15,2	20,5	20,9	19,4
2 Beruházási javak	13,7	13,8	12,4	13,7	13,8	12,4

Willem Molle, l.m. 194.old.

Egy mindenkori „közös piacnak” egyik legfontosabb kritériuma, hogy ugyanazon árucikk ára megközelítőleg azonos e piac bármely pontján, még a szállítási költségeket beleszámítva is, mert a piaci mechanizmus ezt is figyelembe veszi az átlagár kialakításakor. Példa erre az Egyesült Államok, amelynek a területe közel háromszorosa az Európai Unió jelenlegi területének.

A meglepően nagy árszint különbségek jórészt megmagyarázzák, hogy az EU belső kereskedelme miért rekedt meg az 50 százalékos körüli szinten. Az EU közös piaca még távolról sem közös piac a kifejezés igazi értelmében, és a maastrichti szerződés ezt a problémát még csak nem is érinti. Az árszint divergenciákat okozó tényezők kiküszöbölése nagy horderejű politikai döntéseket igényelne minden tagállamban, ehhez pedig nincs meg a politikai akaraterő. Ebből viszont az is következik, hogy az EU közös piaca sok szempontból 15 különálló piac összessége marad a belátható egy-két évtizedben is.

3. *Az Európai Unió létezése nem volt képes megoldani - de még csak enyhíteni sem a foglalkoztatottság növekvő gondjait a közösségen belül.* 1990-93 között a gazdasági visszaesés világjelenség volt a fejlett ipar államokban, mégis aggasztó, hogy az Európai Unióban a munkanélküliség - százalékban kifejezve - közel kétszer akkora volt, mint az Egyesült Államokban.

A maastrichti szerződés 2. cikke megemlíti, hogy az Unió feladata - többek között - „előmozdítani a foglalkoztatás magas szintjét”, de az erre vonatkozó intézkedések kimunkálása és megvalósítása lényegében minden tagállam saját ügye marad. Ezt a súlyos problémát az Európai Unió még csak meg sem kísérli a közösség szintjén orvosolni². Ehhez hiányzik a koncepció és még inkább hiányzik a szolidaritás. Teljességgel elképzelhetetlen például, hogy valamely adott tagállam saját gaz-

² Ezzel különösen Franciaország elégedetlen, bizonyos francia kezdeményezések is várhatók.

dasági érdekei rovására támogatná a munkanélküliség enyhítését egy másik EU - tagállamban.

A munkanélküliség szintjeit mutatja az alábbi táblázat, mind az Európai Unióban, mind pedig az USA-ban. (A betűk az egyes országok angol nyelvű kezdőbetűi.)

Munkanélküliség (a teljes munkaképes lakosság %-a)

	EUR	B	DK	GER	S	F	I	NL	IRL	UK	USA
1990	7,8	8,1	16,2	9,0	10,0	7,5	14,5	7,0	5,5		
1991	8,8	7,5	8,9	5,6	16,4	9,5	10,1	7,1	16,2	8,9	6,7
1992	9,6	8,2	9,5	6,4	18,2	10,0	10,3	7,2	17,8	10,2	7,4
1993	10,8	9,4	10,4	7,2	21,5	10,8	11,1	8,8	18,4	10,4	6,8
1994	11,1	10,0	10,5	7,8	22,9	11,2	11,3	10,7	18,0	10,0	6,5

Forrás: Eurostat, 1994.dec.

4. Nem nevezhető sikeresnek az Európai Unió eddigi szerepe az árstabilizációs törekvésekkel illetően. Az árstabilizációs politika meghatározása és végrehajtása minden tagállam külön saját feladata, a közösség hatásköre kimerül a véleménycserékben és szándéknyilatkozatokban, s ez a tény még inkább nyilvánvalóvá teszi az Európai Unió lehetőségeinek a korlátozottságát.

Az Európai Unió vezetői tudják, hogy az integráció egész további jövője, sőt annak fennmaradása szempontjából is, kritikus fontosságú az árstabilitás hiánya vagy megléte a közösség egészének a szintjén. A maastrichti szerződés is hangsúlyozza az „inflációmentes gazdasági növekedés” fontosságát, ennek előmozdítására a szerződéssel egyidőben megállapodás történt a *Központi Bankok Európai Rendszerének* a létrehozásáról. A szervezet elsődleges célja, hogy fenntartsa az árstabilitást, ezirányú javaslatokat dolgozzon ki a tagállamok kormányainak és szükség esetén megszervezze a stabilitást elősegítő valutáris hiteleket.

Az új szervezet valójában csak formalizálja a már meglévő együttműködést a tagállamok központi bankjai között, amelyek már eddig is igyekeztek közös erőfeszítésekkel enyhíteni az infláció okozta pénzfolyam ingadozások mértékét. Ez tehát tüneti kezelés, egyáltalán nem érinti a meglévő inflációs tendenciák lényegét, nem tartalmaz gazdaságpolitikai útmutatást vagy elképzeléseket az infláció kollektív eszközökkel történő visszaszorítására. A foglalkoztatáspolitikához hasonlóan az anti-inflációs, illetve árstabilizációs politika sem része az integrációs törekvéseknek, mert a 15 tagállam ebben a kérdésben is tanácstalan - együtt éppen úgy nem látnak tartós megoldást, mint külön-külön.

Fogyasztói árindex az EU-ban és az USA-ban (%) 1985=100

	EUR	B	DK	GER	S	F	I	NL	P	UK	USA
1990	122,9	111,1	121,2	107,0	136,8	116,5	131,8	104,2	170	133	121,5
1991	129,1	114,6	124,1	110,7	125,0	120,2	140,0	108,3	189	141	126,6
1992	134,5	117,3	126,7	115,1	153,5	123,0	147,3	111,7	206	146	130,5
1993	139,1	120,6	128,3	119,8	160,6	125,6	153,8	114,6	220	148	134,3
1994	143,9	124,3	131,2	123,8	169,0	127,9	160,5	118,4	232	152	138,5

Forrás: Eurostat, 1994.dec.

Az 1994évi adatok az I-III. negyedéve. Görögország adata a tárgyidőszakra 406%.

5. Az Európai Unió kertében megvalósított integráció nem hozott lényeges változást egy különösen fontos területen: *a közösségen belül változatlanul fennáll a gazdag észak és a szegény dél.*

Már a Római Szerződésnek is egyik fontos célkitűzése volt az európai népek életkörülményeinek és munkaviszonyainak a megjavítása. A szerződés előszava kifejezetten hangsúlyozza a harmonikus fejlődés

szükségességét, hogy csökkenjen a különböző régiók fejlettségbeli szintjeinek a különbsége. Ez azt jelenti, hogy az integrációnak tudatos, kiemelt feladata a tagállamok gazdaságának fokozatos nivellálása, egymáshoz közelítése. Ilyen célkitűzés hiányában a szegényebb államok igazában nem is igen lennének érdekelték az integrációban, hiszen számukra a főérdek a gazdasági lemaradás csökkentése, a felzárkózás a vezető államok jólétének a szintjére.

Ez hosszú folyamat, gyors eredmények nem várhatók - mégis az integráció eddigi ezirányú hatása kiábrándítóan kevés.

Az alábbi kimutatás a GDP tekintetében hasonlítja össze az EU tagállamait, amikor még 12 tagállam volt.

A GDP évi átlagos növekedése és az egy főre eső GDP, az EU átlagát 100-nak véve

Országok, a gazdaság sorrendjében	Növekedés (%)		Elért szint EU=100	
	1950-73	1973-85	1950	1985
	1. Dánia	3,4	1,7	153
2. Németország	5,6	1,9	93	135
3. Luxemburg	2,5	1,5	201	128
4. Franciaország	3,6	1,6	136	122
5. Hollandia	4,4	1,1	100	114
6. Belgium	2,5	1,6	166	106
7. Egyesült Királyság	1,8	1,3	140	105
8. Olaszország	4,2	1,6	71	82
9. Írország	2,9	2,0	81	68
10. Spanyolország	5,3	1,1	35	56
11. Görögország	6,7	1,5	30	43
12. Portugália	4,3	1,3	35	28

Forrás: Willem Molle, i.m.411.old.

Szembetűnő, hogy a közösség gazdag tagjainál a fejlődés évi üteme jelentősen csökkent 1973-85 között, ez a körülmény valamelyest segített a nivellálódás irányában, de a csökkenés oka nem ez a szándék volt, hanem az általános ciklikus visszaesés az egész világgazdaságban. A nivellálódási hatás jelentéktelen volt, mert közben a szegényebb államok fejlődési üteme is csökkent. Az integráció nem tudta őket megvédeni a recessziós világgazdasági ciklus negatív hatásaitól.

Külön megjegyzést igényel Anglia és Belgium lényeges visszaesése a közösségen belül, ami látszólag a nivellálódásra utal. Ám ez a visszaesés nem az integráció következménye. Ennek a két államnak a gazdasága viszonylag sértetlenül került ki a világháborúból, gyarmataik is megmaradtak, és a hanyatlás az ötvenes években jórészt éppen a gyarmatok elvesztése miatt következett be. Az Európai Közösség kibontakozásának az időszakára ez a két ország már elvesztette korábbi előnyeinek jelentős részét és az integrációhoz csatlakozva relatív pozíciójuk nem változott lényegesen. Tehát ami nivellálódás a közösségen belül észlelhető, az nem a szegény országok gazdasági megerősödése miatt következett be, hanem Anglia és Belgium relatív gyengülése miatt, az integráción kívül álló okokból.

Így tekintve, talán még inkább nyugtalanító, hogy a felsorolásban szereplő utolsó négy állam - Írország, Spanyolország, Görögország és Portugália - szegénységének az aránya a gazdag tagországokhoz viszonyítva 1985-ben nem volt lényegesen jobb, mint a csatlakozást megelőzően.

Az európai integrációs folyamatnak talán ez a legsúlyosabb kritikája.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy az Európai Unió egész jelenlegi mechanizmusa nem hat-e valójában úgy, hogy konzerválja a történelmileg kialakult anyagi szintkülönbséget a szegény és a gazdag országok között?

Hogy valami nincs rendben, sőt, hogy az integráció maga e tekintetben kritikusan foggyatékos, azt közvetve maga az Európai Unió is elismerte, amikor 1975-ben létrehozták az ún. Regionális Fejlesztési Alapot. De ez csak tüneti kezelés. A gazdaságpolitikában közismert alapigazság, hogy az igazi megoldás az országok között *nem a segély, hanem a kereskedelem*. (Trade, not aid.) A regionális segélypolitika közvetve annak a bevallása, hogy az Európai Unió integrációs játékszabályaitól nem várható, hogy elősegítsék a szegényebb tagállamok felzárkózását a gazdagabbak szintjére. De nincs olyan ország a világon, amelyik segélypolitika révén emelkedett volna a jólét magas fokára. E tekintetben a siker titka mindenkor egy olyan gazdaságpolitika és egy olyan kereskedelempolitika, ami maximálisan segíti az ország rendelkezésére álló termelőerők teljes és hatékony kihasználását. Az integráció játékszabályai nem erre irányulnak és emiatt nagyon valószínű, hogy a közösségen belül a tagállamok között a kiáltó életszínvonal különbségek még több nemzedéken keresztül is fennmaradnak. Dehát akkor mire jó az integráció?

Végül még egy kritikai megjegyzés *az integráció meglepő hatástalanságáról az ipar néhány kiemelkedő területén*.

Meglepő, de tény, hogy az integráció ellenére az Európai Unió vézesen lemaradt a háború utáni korszak vezető új iparágának a megteremtésében: a számítógép iparban. Eszerint az integrációnak nem volt semmi ösztönző hatása ennek a hallatlanul jelentős tudományos ágazatnak a létrehozásában, beleértve a félvezetők kifejlesztését. A kb. egy évtizedes lemaradás az Egyesült Államokkal és Japánnal szemben ma is fennáll.

Az integráció ellenére változatlanul szétaprózott az európai repülőgépgyártó ipar. Az egyetlen vívmány az Airbus, de ezen túl az európai repülőgép ipar eltölpül az amerikai mellett.

Az elmúlt 20-30 évben nem volt semmi kimagasló műszaki tudományos vagy technológiai kezdeményezés Európában. Ebben nyilván

szerepet játszik az is, hogy az árucseré integrációval változatlanul egy nemzetekre tagozódott ipar áll szembe, aminek a fenntartása alig titkolt politikai cél az EU tagállamaiban. Viszont külön-külön ezek az ipari vállalatok nem képesek akkora összegeket fordítani a műszaki tudományos kutatásokra, hogy versenyezni tudnának a sokkalta nagyobb amerikai vagy japán vállalatokkal.

Mindent egybe vetve: az Európai Unió keretében megvalósult integráció csak a reálgazdaság egy viszonylag szűk szféráját fogja át (árúk, személyek, szolgáltatások és a tőke szabad mozgása), a közös pénz megvalósulása erősen kétséges (egyesekek már csak 20-30 év távlatában képzelik el), így az integráció hatása is csak korlátozott lehet.

Az Európai Unió játékszabályai súlyosan hátrányosak a gazdaságilag elmaradottabb tagállamokkal szemben (egyenlő feltételekkel versenyeztetni a gyengéket az erősebbekkel, miközben a gyengébbeket tilos segíteni), ennek következtében a szegényebb tagállamok alacsonyabb gazdasági szintje konzerválódik, a gazdag államok kirívó fölénye pedig változatlanul fennmarad.

3. Az Európai Unió és az új Világkereskedelmi Szervezet

Meglepő, de ezidáig fel sem merült a kérdés, hogy az 1995. jan. 1-én életbe lépett új világkereskedelmi rendszer nyomán, amit az 1994. évi ún. Marrakesh Megállapodás fogalmazott meg, egyáltalán milyen új, *pótlólagos* előnyöket nyújthat az Európai Unió egy esetleges új tagállamnak?

A Marrakesh Megállapodás tartalmát tekintve az eddigi legátfogóbb globális kereskedelmi megállapodás.

- a) Előírányoz egy olyan agrárpiaci kereskedelmet, amely az eddiginél jobban piacorientált, és ahol egyre inkább a vámok veszik majd át a piacvédelmi szerepet, az export szubvenciók bizonyos csökkentése mellett.

- b) A szolgáltatások kereskedelméről megkötött általános egyezmény liberalizálja a szolgáltatások nemzetközi forgalmát. Ez olyan területeket érint, mint például a turizmus, az utazások, a pénzügyi szolgáltatások, és az információáramlás. „A szolgáltatások exportja - jelenleg évi 1 trillió dollár, azaz a teljes világkereskedelem 20 százaléka gyorsan növekszik és tíz éven belül felülmúlhatja az áruexport értékét. Az üzleti lehetőségek legimpozánsabb kiterjedése a határok fölötti szolgáltatásokban történik, aminek az alapja a szakismeret: a személyes szaktudás, a specializált egyének tapasztalatai a technika, az üzleti élet és a különféle szakpályák területén. Most először, az Általános Megállapodások szabályokat alkalmaznak a nemzetközi tranzakciók olyan eseteire is, ahol a tudás a legfőbb érték, a kulcsfontosságú aktíva (Peter D. Sutherland, a GATT volt főigazgatója).

Az említett két területen a Marrakesh Megállapodás jelentősen csökkenti az Európai Unió értékét, vonzerejét. A szolgáltatásokat illetően a megállapodás globálisan kodifikál olyan elveket, amelyeket előzőleg a maastrichti szerződés is rögzített, de a Marrakesh Megállapodás nyomán az elvek nagy része mostmár az EU előírásai nélkül is érvényesül, mind az EU-n belül, mind pedig az EU és a többi állam viszonylatában.

Az agrárpiaci kötöttségek feloldása tekintetében a Marrakesh Megállapodás csak az első lépéseket tette meg, így az EU tagállamok agrárágazata változatlanul jelentős előnyöket és szubvenciókat élvez, viszont ezt az előnyt a francia termelők, mint fő haszonélvezők, nem kívánják megosztani például a magyar termelőkkel, ezért ez a potenciális előny a tagjelöltek számára merő illúzió.

Ugyanakkor az Európai Unió jórészt elvesztette a jelentőségét az ipari termékek kereskedelmét illetően.

Közel ötven évvel ezelőtt, a GATT Iétrejöttkor, a világ fejlett államaiban átlag 40 százalékos volt az ipari vámvédelem. Most - az új

megegyezés nyomán - csak 4 százalék lesz. Emellett a vámtmentesen bevihető iparcikkek aránya a korábbi 20 százalékról 43 százalékra nőtt a fejlett ipari államok piacain.

Eszerint a magyar iparcikkek exportját illetően egy esetleges EU tagság nem tud lényegesen több előnyt nyújtani, mint amit a Marrakesh Megállapodás már amúgy is biztosít.

Távlatokban gondolkozva, a Marrakesh Megállapodást megelőző nemzetközi tárgyalások egyik ki nem mondott, de hallgatólagosan elfogadott elve volt, hogy a regionális vámszövetségek (mint pl. az Európai Unió) nem lehetnek ellentétesek a globálisan elfogadott nemzetközi kereskedelmi elvekkel. A GATT megállapodás XXIV. cikke kifejezetten arról beszél, hogy a regionális vámunióknak összhangban kell lenniök a GATT egyezményekkel.

Itt kell rámutatni, hogy az Európai Unió, mint gazdasági egység, ezidáig nem tudott hatékony eredményt felmutatni a világkereskedelemben. Az EU külkereskedelme rendszeresen deficitese az Egyesült Államok irányában (1993-ban 2,2 milliárd ECU), de globálisan is. Az Unió létezéséből adódó állítólagos növekvő versenyképesség e tekintetben is inkább mítosz, mint valóság.

A már idézett P.D. Sutherland az alábbiakban jellemezte a Marrakesh Megállapodás következményeit az Európai Unió és a világ többi részének a kapcsolataiban:

„A Megállapodás eredményei segíteni fogják az alkalmazkodási folyamatot Európán belül azokban a szektorokban, ahol az alkalmazkodás szükségessége már amúgy is jelentkezett, például a textiliparban és az agráripárban. A változások elkerülhetetlenek lettek volna akkor is, ha nincs Uruguayi Tárgyalás - de annak sikere miatt most majd jobban lehet irányítani ezeket a változásokat. A piacok elérhetőségére vonatkozó csomagterv a verseny fokozatos növekedését irányozza elő, nem pedig egy lavinaszerű változást. A megállapodás kell, hogy segít-

se az európai termelőket a magasabb versenyképesség elérésében, mint az EU-n belül, mint pedig azon kívül - különösen a komparatív előnyök kifejlesztésével. Az előnyök igen gyakran olyan termékek formájában jelentkeznek majd, ahol magas a hozzáadott érték, mint például az agrár-élelmiszer iparban, amely már eddig is sikeresen halad előre, vagy pedig a magas minőségű európai ruházati iparban, amely továbbra is vezető világviszonylatban.” (GATT-WTO News, 1994. szept. 13.)

Magyar szempontból a helyzet fontos konklúziója, hogy az Európai Unió nem az egyedüli eszközrendszer a világkereskedelemben. Magyarország jövőbeni gazdasági kapcsolatainak a kialakításánál teljesen hibás csak az EU létezésével számolni és nem venni figyelembe az EU egész jövőjét is befolyásoló Marrakesh Megállapodásokat.

4. Cselekvési szabadságunk súlyos korlátozása

A Római Szerződésben előírányzott vámunió és az ún. Single Act alapján 1993. január 1. óta megvalósított közös piac érzékenyen csökkentette a tagállamok cselekvési szabadságát, de mindezekon messze túl tesz a *Maastrichti Szerződés*, amely *gyakorlatilag a gazdaságpolitika minden lényeges kérdésében megfosztja a tagállamokat az önálló döntés lehetőségétől, sőt külpolitikai mozgásterületüket is korlátozza.*

Miként eddig is, az Európai Unió politikáját gyakorlatilag három ország határozza meg: Franciaország, Németország és Anglia. A kis tagállamok döntéshozó befolyása elenyésző, így az EU elsősorban az említett három ország érdekképviselete. A kis tagállamoknak nincs módjuk védekezni, ha az ún. közös politika ellentétes saját érdekükkel, még akkor sem, ha az számukra gazdasági károkat okoz. Kivételes helyzetben van Belgium, Hollandia és Luxemburg, amelyek érdekei részben földrajzi okokból, részben történelmileg kialakult ipari és kereskedelmi szerkezetük miatt, általában egybe esnek a három vezető államéval.

Minthogy az EU mechanizmusa a teljes szabad verseny koncepciójára épül, ez nyilvánvalóan messze előnyös pozíciókat biztosít a leg-erősebb piacgazdaságoknak, ezen belül is a piacokon uralkodó angol-francia-német nagyvállalatoknak.

Magyarország még nagyon messze van attól, hogy teljesen kiépített piacgazdasággal rendelkezék, még nyomasztó teher a múlt gazdaságpolitikai hibáinak a felszámolása, hiányoznak a piacgazdasági tapasztalatok, hiányzik a modern technikai háttér - és *hiányzik a magyar érdekeket védő, erős magyar vállalkozói réteg.*

Végzetes súlyos nyugati eladósodásunk és a krónikus költségvetési deficit még csak *tovább fokozza védtelenségünket és kiszolgáltatottságunkat a nyugat-európai államoknak egy kívülről diktált gazdaságpolitika esetén.*

Az EU-hoz való csatlakozás döntési folyamatában öt tényező mérlegelésének a végösszege játszik meghatározó szerepet:

- a nemzeti érdekcsoportok ereje és céljai;
- a gazdaságpolitikai alternatívák viszonylagos előnyei és költségei;
- a közérdek;
- a választási rendszer;
- a kormányzati stílus.

Magyarországon ezidáig még kísérlet sem történt arra, hogy elemezzük ezeket a tényezőket, külön-külön és összesen.

Magyarországnak most arra van szüksége, hogy a gazdasági önvédelem minden eszközét igénybe véve stabilizálja és megerősítse saját piacgazdaságát - csak ennek megvalósulása után célszerű napirendre tűzni a teljes tagság ügyét, amikor már lesz valami esélyünk, hogy a magyar vállalkozók eséllyel tudnak majd szembe nézni az EU mindent elsőprő versenyével. A jelenlegi helyzetben az EU tagság teljesen elhamarkodott és a maastrichti szerződésből fakadó megkötöttségek örökre megakasztanák Magyarország gazdasági felemelkedését, mert a

szerződés megfősztaná az országot a konszolidációhoz elengedhetetlen cselekvési szabadságtól a gazdaságpolitika minden lényeges kérdésében.

A Maastrichti Szerződés jogkorlátozó rendelkezéseinek néhány kiemelkedő területe:

1. *A Tagállamok által követendő gazdaságpolitikai irányelveket az Európai Unió határozza meg, tagság esetén Magyarországnak ezeket akkor is követni kellene, ha a magyar körülmények mást indokolnának.* Az alább idézett irányelvek például meg sem említik a munkanélküliség enyhítését, ami pedig számunkra elsőrendű feladat.

„3a Cikk

1. A 2. Cikkben kifejtett célok érdekében a Tagállamok és a Közösség tevékenysége a jelen Szerződésnek és az ott megszabott menetrendnek megfelelően - magába foglalja egy olyan gazdaságpolitika elfogadását, amely a Tagállamok gazdaságpolitikájának szoros koordinálásán, a nemzetközi piacokon és a közös célkitűzések meghatározásán alapszik, és megvalósítása összhangban van a szabadverseny piacgazdaság elveivel.

2. Az előbbiekkal együtt, amint ezt a jelen Szerződés is előírányozza és az ott megszabott menetrendnek megfelelően, ezek a tevékenységek magukba foglalják a devizaárfolyamok visszavonhatatlan rögzítését, elvezetve a közös pénz, az ECU bevezetéséhez, az egységes monetáris politika és árfolyampolitika olyan meghatározásához és megvalósításához, amelynek elsődleges célja mindkét esetben az árstabilitás fenntartása és - e cél határozott követése mellett - a Közösség általános gazdaságpolitikájának a támogatása, összhangban a szabadverseny piacgazdaság elveivel.

3. A Tagállamok és a Közösség ezen tevékenységei tartalmazni fogják a következő irányelvek betartását: stabil árak, egészséges közpénzügyek és monetáris viszonyok, és egy tartós fizetési mérleg. „

2. *Gazdaságpolitikai ügyekben megszűnik a tagállamok szuverén döntési joga, az ország gazdasági irányítása az EU Tanácsa kezébe kerül.*

A Szerződés erről az alábbiakban rendelkezik

„ 103 Cikk

1. A Tagállamok gazdaságpolitikájukat közügynek tekintik és azt koordinálják a Tanácson belül, a 102 Cikk előírásaival összhangban.

2. A Bizottság javaslata alapján a Tanács tervezetet fogad el, minősített többséggel, a Tagállamok és a Közösség gazdaságpolitikájának széles irányelveit illetően és erről jelent az Európa Tanácsnak. ...

3. Annak érdekében, hogy biztosítsák a gazdaságpolitika szoros koordinációját és a Tagállamok gazdasági teljesítményeinek a konvergenciáját, a bizottság által benyújtott jelentések alapján a Tanács figyelemmel kíséri minden Tagállam gazdasági fejlődését és azt, hogy politikájuk összhangban van-e az irányelvekkel...

4. Ha megállapítást nyer, hogy valamely Tagállam gazdaságpolitikája nincs összhangban az irányelvekkel, ... a Tanács javaslatot tehet a Tagállamnak... a Tanács elnöke jelentést tesz az Európai Parlamentnek...

5. A Tanács részletes szabályokat dolgozhat ki a multilaterális ellenőrzés megvalósítására....

103a Cikk

1. A Szerződésben előírányzott egyéb eljárásokon túlmenően a Tanács a Bizottság javaslatára dönthet - egyhangú szavazással - az adott gazdasági helyzetnek megfelelő rendszabályokat illetően”.

3. *Tilos a tőkeozgás korlátozása különösen a tőke kiáramlásának a korlátozása*

„73b Cikk

1. E fejezet előírásai keretében tilos a tőkeozgás bármiféle korlátozása a Tagállamok között, úgyszintén a Tagállamok és harmadik országok között.

2. E fejezet előírásai keretében tilos a kifizetések bármiféle korlátozása a Tagállamok között, úgyszintén a Tagállamok és harmadik országok között.”

4. *Tilos a költségvetési deficit monetarizálása.*

„ 104 Cikk

1. Az Európai Központi Banknak vagy a Tagállamok központi bankjainak (a továbbiakban „nemzeti bank”) tilos fedezetlen hitelt (overdraft) vagy bármiféle hitelt nyújtani a Közösség intézményeinek, a központi kormányoknak, a regionális, helyi, vagy egyéb közületi hatóságoknak, közjog alá tartozó testületeknek, vagy a Tagállamok közzállalkozásai számára, úgyszintén tilos, hogy az EKB vagy a nemzeti bankok közvetlenül a Tagállamtól vásároljanak adósság kötelezvényeket (debt instruments/.”

5. *A költségvetési deficit kezelése kikerül a magyar kormány hatásköréből - a deficittel együtt az egész magyar állami költségvetés az Európai Unió ellenőrzése és irányítása alá kerül !*

„ 104 Cikk

1. A Tagállamok kerülnek a túlzott költségvetési deficitet

2. A Bizottság folyamatosan figyeli a Tagállamok költségvetési helyzetének és a Tagállamok államadóságának az alakulását, hogy észleljék a súlyos hibákat. A Bizottság különösen a költségvetési feyelem betartását vizsgálja, az alábbi két kritérium alapján:

- a) Vajon a tervezett vagy tényleges deficit aránya a bruttó hazai termékhez túllépi-e az előírányzott értéket (reference value), hacsak az arány nem csökken lényegesen és nem közelítette meg az előírányzott értéket;
- b) Vajon az államadóságnak a bruttó hazai termékhez viszonyított aránya túllépi-e az előírányzott értéket, hacsak az arány már eléggé csökkent és elég gyorsan közelíti az előírányzott értéket

7. Ahol megállapítást nyer a túlzott deficit, a tanács ajánlásokat tesz az érintett Tagállamnak a helyzet megszüntetésére egy adott időszakon belül.

9. Ha egy Tagállam tartósan képtelennek bizonyul, hogy megvalósítsa a Tanács ajánlásait, a Tanács figyelmeztetheti a Tagállamot, hogy adott határidőn belül valósítsa meg a deficit csökkentéséhez szükségesnek ítélt intézkedéseket.

11. Ha egy Tagállam képtelen végrehajtani a 9. pontban említett döntéseket, a Tanács úgy dönthet, hogy alkalmazza - vagy adott esetben még erősíti - az alábbi rendszabályok egyikét, vagy közülük többet is.

- EIB állítsa le a hiteleit
- kamatmentes letétet követelni a Tagállamtól
- Megfelelő arányú pénzbírság kiszabása.”

6. A Maastrichti Szerződés megköveteli, hogy a Tagállamok határozott intézkedésekkel védekezzenek a környezeti szennyeződés ellen. *Az EU követelményeinek a betartása messze meghaladja a magyar gazdaság jelenlegi teljesítőképességét* és jelentősen csökkenti a magyar állam költségvetési mozgásterét.

„ 130r Cikk

1. A Közösség környezeti politikája hozzá fog járulni a következő célok érvényre jutásához

- a környezet minőségének a megőrzése, védelme és javítása;
- az emberi egészség védelme;
- a természeti erőforrások előrelátó és ésszerű hasznosítása;
- támogatni a regionális vagy világméretű problémákkal foglalkozó nemzetközi intézkedéseket.

2. A közösségi környezetpolitika magas szintű védelmére törekszik, figyelembe véve a Közösségen belüli különböző régiók sokféleségét. A megelőző óvatosság elvén alapszik, valamint azokon az elveken, hogy alkalmazni kell a megelőző intézkedéseket, hogy a környezeti károkat elsődlegesen azok forrásánál kell helyre hozni, s hogy a szennyezőnek fizetnie kell.

Ebben az összefüggésben a fenti követelményeknek megfelelően harmonizáló rendszabályok magukba foglalnak - ahol indokolt - biztonsági klauzúrát, lehetővé téve a Tagállamnak, hogy ideiglenes, a Közösség felügyeleti procedúrájának alárendelt rendszabályokat alkalmazzon, nem gazdasági természetű okokból.”

7. A Maastrichti Szerződés gyakorlatilag megszünteti a Tagállamok külpolitikai önállóságát, *elvész az állam legfontosabb attribútumát képező külpolitikai szuverenitást*. A gyakorlatban a közösségi külpolitikát a Közösség 2-3 legerősebb tagja fogja meghatározni, a kisebb államoknak semmi esélyük sincs arra, hogy sajátos érdekeiket érvényesít-

sék az erősebb tagállamok akaratával szemben. A Maastrichti Szerződésnek ez az előírása hosszabb távon pusztítóbb lehet, mint a korlátlan gazdasági liberalizációból fakadó gazdasági veszteségek.

„V Cím

J Cikk

Ezennel létre jön egy közös külpolitika és közös biztonsági politika, a következő előírásoktól vezetve:

J.1. Cikk

4. A Tagállamok tartózkodnak bármilyen akciótól, ami ellentétes az Unió érdekeivel³ vagy esetleg gyengítheti mint kohézív erőnek a hatékonyságát a nemzetközi kapcsolatokban. A Tanács biztosítani fogja, hogy ezek az elvek érvényesüljenek.

J.2. Cikk

1. A Tagállamok tájékoztatják egymást és a Tanácson belül konzultálnak általános érdeklődésre számot tartó bármilyen külpolitikai vagy biztonságpolitikai ügyben, hogy biztosítsák összesített befolyásuk lehető leghatékonyabb érvényesítését egybehangolt és konvergens akciók révén.

2. Ahol szükségesnek mutatkozik, a Tanács közös álláspontot határoz meg

3. A Tagállamok biztosítják, hogy nemzeti politikájuk megfelel a közös álláspontnak.”

³ Margaret Thatchernek más volt a véleménye. 1981-ben úgy nyilatkozott, hogy „...nincs külön közösségi érdek; a Közösség érdeke a tíz tagállam érdekeiből tevődik össze. „

5. A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió

Az Európai Unió és Magyarország gazdasági kapcsolataiban kiemelt, majdnem központi helyet foglal el a magyar mezőgazdaság. Ennek oka az ország fejlett agrárkultúrája és kedvező termelési adottságai.

Éppen ez a probléma. Nyugat-Európa szempontjából a magyar mezőgazdaság túlságosan hatékony és az ottani agrárágazat számára nemkívánatos konkurenciát jelent. Ki nem mondva, az Európai Unió azért törekszik szívósan a tagállamok körének a bővítésére, hogy így újabb, és bizonyos tekintetben exkluzív, védett piacokat szerezzenek az Unió ipari és agrárkivitele számára. Az ipari expanzióban főleg Németország érdekelt, míg az agráréxpanzióban különösen Franciaország. Az eredeti Közös Piac egész mechanizmusa arra épült, hogy védje és egyben szubvenciókkal segítse a francia mezőgazdasági termelés expanzióját. (Ebben a francia bankok is erősen érdekeltek, a francia agrárágazat a francia bankok egyik legnagyobb adósa.)

A szubvencionálás páratlan arányait mutatja az alábbi összehasonlító táblázat:

A nominális agrártámogatás arányai az ipari államokban (1979-1991)

	1979-81	1982-84	1985-87	1988-91
Közös Piac	58	50	85	84
USA	19	28	56	33
Kanada	32	41	79	
Ausztrália	10	16	16	13

OECD, 1992

A számok termékegységre vonatkoztatva mutatják, hogy a vámhatáron deklarált ár-hoz viszonyítva hány százalék a támogatás. A Közös Piac esetében a CAP és a tagállamok közvetlen szubvenciói együtt.

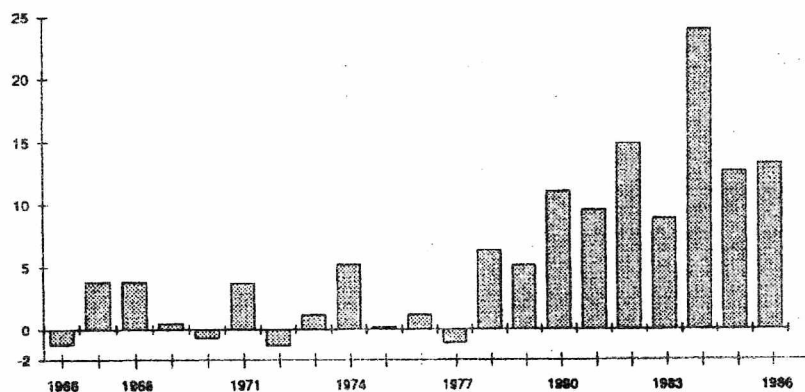
A szubvenciók hatására 1990 körül az Európai Közösségben a gazdálkodók jövedelmének közel 40 százaléka az ártámogatásból származik.

zott. A Közös Piac által garantált magas felvásárlási árak erőteljesen ösztönözték a termelés bővülését az agrárágazat teljes spektrumában.

A szubvencionált termékek között a búza (étkezési és takarmánybúza) szerepel messze az első helyen. 1977-ig az Európai Közösség búzatermelése még nem volt képes minden évben fedezni a Közösség szükségleteit, de az EK búzaimportja egyre csökkent, és 1978-tól az Európai Közösség már maga is állandó búzaexportőr lett a búza világpiacon, a változás fő haszonélvezője Franciaország volt. A 80-as évek végére az Európai Közösség (értsd: Franciaország) megszerezte a világ gabonaexport piacának közel 20 százalékát!

Az Európai Közösség búzatermelésének rohamos növekedésére utal az alábbi táblázat:

Az Európai Közösség többlet búzatermelése

Forrás: Eurostat, Agricultural Statistical Yearbook

A francia búzatermelés rendkívüli növekedésének az Európai Közösség részéről élvezett védelem és szubvenció volt a fő ösztönzője, ez utóbbi az ún. Közös Agrárpolitika (Common Agricultural Policy, -CAP) keretében. A Közösség éves költségvetéséből az agrárszubven-

ciókra kifizetett összegek évről évre erősen emelkedtek és az 1994. évi előirányzat már 36 milliárd ECU volt, ennek jelentős részét a francia termelők kapták.

Mindezt tudni kell, ha meg akarjuk érteni *a magyar mezőgazdaság reménytelen helyzetét* Magyarország és az Európai Unió kapcsolataiban.

1. Magyarország, mint fejlett mezőgazdasági ország, eleve konkurenciát jelent a francia mezőgazdaságnak az Európai Közösségen belül, de harmadik piacokon is, főleg Kelet Európában. Súlyosan sértené a francia gazdálkodók érdekeit, ha a magyar búza nagy mennyiségben megjelenne az Európai Unió belső piacain, Magyarország teljes jogú tagsága esetén.

2. Legalább ilyen jelentős, hogy teljes tagság esetén a magyar mezőgazdaságot is megilletnék a CAP-ból eredő szubvenciók, és persze ennyivel kevesebb jutna más tagállamok gazdálkodóinak, vagy pedig a CAP összegét fel kellene emelni, amit Németország és Anglia (mint fontos hozzájárulók) nyilván határozottan elutasítanának. Minthogy az Európai Unión belül a gabonaárak átlag 20 százalékkal a világpiaci ár felett vannak, teljes tagság esetén a magyar termelőket is megilletnék ezek az árak, egyik napról a másikra, és ezt a jövedelemnövekedést a CAP-nak kellene finanszíroznia. Bizonyos EU felmérések szerint a jelenleg tagságra pályázó négy közép-európai állam csatlakozása esetén a szükséges agrárszubvenció összege egyből elérhetné az évi 50 milliárd ECU-t! (1991/92-ben a CAP különösen súlyos nyomás alá került, amikor az NDK egyesült az NSzK-val, és emiatt a volt NDK gazdálkodóit azonnal jelentős agrártámogatás illette meg, a CAP terhére.)

E két ok miatt Franciaország - és bizonyára Németország is - mindaddig ellenezni fogja Magyarország teljes tagságát, amíg a magyar gabonatermelés exportfelesleggekkel rendelkezik.

Más szóval: az lenne az ára Magyarország teljes tagságának, hogy visszafejlesztjük a magyar gabonateremlést (!), azaz lemondunk az ország természeti adottságainak maximális kihasználásáról, ami pedig egyike hazánk nagyon kevés természetadta gazdasági előnyeinek. Ez egyenlő lenne a gazdasági öngyilkossággal.

Teljesen félrevezető, amikor egyesek a magyar mezőgazdaság strukturális átalakítását sürgetik, előtérbe tolva a zöldségtermelést a gabonatermelés rovására. Először is a zöldségtermelés roppant öntözés- és energiaigényes, kisüzemileg teljesen versenyképtelen. Másodszor, ha az Európai Unióban olyan jó üzlet lenne a zöldségtermesztés, akkor a francia állam nem a gabonatermelést erőltetné, hanem a zöldségtermesztést.

Az Európai Unió és Közép-Európa agrárellentéteiről a kérdés egyik nyugati szakértője így vélekedett: „Valószínűtlen, hogy Közép- és Kelet-Európa gazdálkodói belátható időn belül elérhetnék az EU élelmiszerpiacaira való teljesen szabad bejutást. Már csak a CAP-ra gyakorolt hatás miatt sem. ... Valószínűbb fejlemény, hogy a közép-európai gazdálkodók egy korlátozott, de az idők folyamán fokozatosan javuló preferenciális bejutást kapnának a nyugat-európai piacokra (a jelenlegi nagyon alacsony bázisról), de csak éppen annyit, hogy ne ellenezzék, hanem inkább támogassák az EU agrárprotekcionista politikáját...” (Kym Anderson: Trade negotiations and farm policy, 1994)

Végkövetkeztetés: Magyarország teljes Európa Unió-tagságának az ára a magyar gabonatermelés (és ezzel együtt a magyar hús- és tejipar) tönkretétele lenne. Ezt egyetlen felelősségteljes politikus sem fogadhatja el. Többek között azért sem, mert krónikus fizetési mérleg gondjaink enyhítésének egyetlen reális módja a magyar élelmiszer export, ezen belül is a magyar gabona export növelése.

6. Magyarország vészterhes hátrányai az Európai Unióval szemben

6.1. Asszimmetrikus hatású árucserre kapcsolatok

Elemi igazság a közgazdaságtudományokban, hogy az államok közötti kereskedelmi kapcsolatok akkor tekinthetők kölcsönösen előnyösnek, ha a megvalósított árucserre elősegíti a résztvevő országokban a legalapvetőbb gazdasági elvek érvényesülését:

Legalább négy ilyen elvet kell megemlíteni:

- hatékonyság
- gazdasági növekedés
- stabilitás
- igazságos jövedelemelosztás

Mint ahogy Magyarország és az Európai Unió kapcsolataiban az árucserre máris messzemenően dominál, jogos és szükséges Magyarország esetleges tagságát e négy kritérium alapján külön is megvizsgálni

6.1.1. Hatékonyság

A külkereskedelmi árucserre akkor hatékony, ha annak nyomán az áruk és szolgáltatások nagyobb mennyisége áll rendelkezésre a résztvevő országokban.

Magyarországon a bruttó társadalmi termék (GDP) 1990-94 között kb. 25 százalékkal visszaesett. Ennek több oka volt, de a Közös Piaccaal lebonyolított árucserre kiemelt szerepet játszott. Erre az időszakra már teljes erővel éreztette hatását a magyar-EU kereskedelemre olyanynyira jellemző importliberalizáció Magyarország részéről, és az EU részesedése 1993-ban 46 százalék volt az exportban és 41 százalék az importban. Tehát a magyar külkereskedelmi áruforgalom közel fele az Európai Unióval került megvalósításra, miközben az országban előállított bruttó társadalmi termék fokozatosan csökkent. A tények időbeli

egybeeséséből minimálisan levonható az a következtetés, hogy a magyar külkereskedelemben betöltött domináló szerepe ellenére az Európai Unióval fenntartott árucseré nem akadályozta meg a magyar GDP összeomlását. Ez már önmagában is kérdésessé teszi annak hatékonyságát. Ám a tények alapján az is erősen valószínűsíthető, hogy a magyar termelés válságát részben éppen az EU-ból betóduló import okozta. Mi több pl.1992-ben az EU-ból származó magyar import átlagos egységértéke több mint kétszerese volt az EU kivitelére jellemző árszintnek, miközben a magyar export árszintje csak valamelyest emelkedett az EU-piacok átlagos árszintje fölé. Ennyiben tehát - és sok más tekintetben is - *a magyar-EU árucseré nyomán nem nőtt, hanem éppenséggel csökkent a rendelkezésre álló áruk és szolgáltatások értékmenyisége a magyar fogyasztók számára.*

Mínthogy 2001-re az EU irányába a vámok teljesen megszűnnek, teljes tagság esetén pedig tilos bármiféle védelmi intézkedés, így *a magyar-EU kereskedelemből a magyar gazdaság számára semmi külön hatékonyságnövelő előny nem várható, ilyet az Európai Unió nem is ígér.*

6.1.2. Gazdasági növekedés

Itt is azt kell mondanunk, mint a hatékonyság esetében, hogy *t.i. a magyar-EU árucseré nemcsak, hogy nem volt képes enyhíteni a magyar gazdaság drámai visszaesését, hanem annak éppen egyik okozója volt.*

A magyar gazdaság sem szerkezetileg, sem technológiai szinten, de különösen pénzügyileg és szakismertek tekintetében nem kapott lehetőséget, hogy felkészüljön a konkurencia harcra, amit az EU-ból hirtelen beözönlő árutömeg okozott, így az import hatására bekövetkezett a magyar ipar - és részben a mezőgazdaság (!) - ijesztő tévesztése a magyar piacokon. Például a magyar textiliák kiszorultak a konfekcióiparból, mert a magyar-EU társulási megállapodás alapján bérmunka tevékenységhez vámmentesen hozhatók be textiliák. Figyelmeztető jelzés,

hogy míg korábban a magyar külkereskedelem az EU felé *rendszeresen* aktívummal zárult (még 1991-ben is 140 millió ECU), addig 1992-ben az egyenleg már negatív lett: 74 millió ECU, passzívum. A magyar-EU árucserre kapcsolatok részleges felelőssége a magyar GDP visszaesésében így számszerűen is kimutatható.

A tőkeszegény magyar gazdaság szinte védtelen áldozata a nagy felkészültségű és tőkeerős EU-konkurenciának.

Később rámutatunk, hogy még milyen egyéb súlyos okai vannak a magyar gazdaság kiszolgáltatottságának

6.1.3. Stabilitás

Kiegyensúlyozott körülmények között a nemzetközi árucserének elő kell segítenie a hazai árszínvonal stabilitását és a foglalkoztatottság optimalizálását. A viszonylagos stabil árszínvonal és magas foglalkoztatási szint elengedhetetlen feltétele minden nemzetgazdaság egészséges működésének, különösen pedig a növekedésének.

Az import szélsőséges liberalizálása és ezen belül az Európai Unióból beáramló import 1990-1994 között egyáltalán nem segítette elő egy stabil magyar árszínvonal kialakulását. Ellenkezőleg, *a korábban viszonylag alacsony magyar árszínvonal hirtelen az EU - és általában az OECD államok - árszínvonalára emelkedett, miközben a bérek a régi, „szocialista” szinten maradtak.* A Magyarországon 1990/91-ben kirobbant infláció az importált infláció tipikus esete, és ezt nagyrészt az Európai Unióból ránk zúduló import okozta.

1990-93 között a fogyasztói árindex több mint megduplázódott, ezen belül az alapvető élelmiszerek, a tartós fogyasztási cikkek, az energia és a szolgáltatások ára a többszörösére emelkedett. Eközben a magyar átlagbér színvonala az Európai Unió átlagának kb. 25-30 százaléka. Ezzel magyarázható, hogy az import által okozott áremelkedés kiváltotta a magyar lakosság rohamos elszegényedését, mert a magyar

árszínvonalat már nem a magyar gazdaságban meglévő fizetőképes kereslet határozza meg, hanem az Európai Unió lakosságának átlagos vásárlóereje, ami a magyar fogyasztó jövedelmének a többszöröse. Teljes tagság esetén Magyarország végleg elveszítené bármi lehetőséget, hogy megjavuljon az összhang az árszínvonal és a lakosság jövedelmi szintje között.

Az Európai Unióból származó import sok tekintetben felelős a Magyarországon kialakult magas munkanélküliségért is, amire korábban már utaltunk. Közgazdasági szakkifejezéssel élve, az Európai Unió megkísérelte - és megkísérli - Magyarországra (és általában Közép Európába) exportálni saját munkanélkülisége egy részét. A műszakilag kevésbé fejlett, eladósodott, magas TB-járulékokkal terhelt, és általában bankhitel támogatás nélkül (!) működő magyar iparnak még esélye sincs arra, hogy eredményesen vegye fel a versenyt a bezúduló importtal, ebből elkerülhetetlenül következik a létszámcsökkentés, a termelés visszaesése.

A magyar vállalatok szempontjából a versenykörülmények semmit sem javultak, így egy teljes kötelezettségekkel járó EU-tagság végleg befagyasztaná a jelenlegi helyzetet, ami azt jelenti, hogy állandósulna a magyar árszínvonal, az alacsony bérszínvonal (és ezzel együtt a szegénység), és megmaradna egy krónikus magas munkanélküliség.

6.1.4. Igazságos jövedelemelosztás

Miközben Magyarország a társulási szerződés révén már sok tekintetben beleintegrálódott a nyugati piacgazdasági rendszerbe, ezen belül is az Európai Unióba, az országban létrejött a szegénység és a gazdagság elképesztő polarizációja.

A KSH számításai szerint a lakosság 25-35 százaléka él a létminimum alatt. Más felmérések egybehangzóan kimutatják, hogy a lakoságnak kb. 70 százaléka él a havi átlag nettó jövedelem alatt, míg a fejlett piacgazdaságokban ez az arány 50 százalék körüli. Magyaror-

szágon a vállalati igazgatói átlagkereset évi 5 millió forint, miközben a legalacsonyabb kategóriákban az átlagkereset évi 200 ezer forint. Ez 25-szörös különbség, szemben a piacgazdaságokra jellemző 10-15-szörös aránnyal.

A jövedelmek szélsőséges polarizációja mellett megindult a középosztály eróziója, rohamosan csökken a társadalom politikai stabilitásához nélkülözhetetlen ezen erő befolyása és szerepe

6.2. A magyar gazdaság kritikusan hátrányos versenyhelyzete

Az Európai Unió gazdaságpolitikai elveinek alappillére a „szabadversenyos piacgazdaság”. A társulás egész negyven éves története jórészt abban az igyekezetben merült ki, hogy a tagállamok között minél tökéletesebben valósuljon meg az áruk teljesen szabad forgalma.

A 19. század elején az akkori Anglia volt a korlátlan szabad verseny fő szószólója, minthogy az iparosodásban szerzett viszonylagos előnye miatt nem kellett tartania komoly ipari konkurenciától, sőt az angolok által szorgalmazott szabad verseny egyebek mellett éppen az esetleges új, konkurens iparágak kialakulását lett volna hivatva megakadályozni más országokban. A korlátlan szabad verseny ellen Németország lépett fel a leghatározottabban, hogy megvédje alakulóban lévő iparát. Liszt Frigyes meggyőzően érvelt a politikai gazdaságtan nemzeti rendszere ügyében, sőt a német egység felé vezető úton az első fontos lépés éppen a német vámunió (Zollverein) megteremtése volt.

Azóta sokat fordult a világ. Most Németországé az ipari vezető szerep Európában, így érthető, hogy a korlátlan „szabadversenyos piacgazdaságnak” most már Németország a legfőbb hirdetője és követelője.

Míndez természetes és a gazdasági érdekek logikájából közvetlenül adódik. De az is természetes, hogy a magyar kormány és a magyar politikusok a magyar nép sorsáért felelősek, nekik mindent a magyar ér-

dekek szempontjából kell elbírálni. Kötelességük mérlegelni, hogy egy ilyen korlátlan szabad verseny milyen következményekkel járna a magyar lakosság életére és gazdasági helyzetére. A gazdasági érdekek logikájának ez a magyar vetülete.

Minthogy egy esetleges csatlakozás esetén Magyarországnak kötelessége lenne az Európai Unió szabadversenyvesztési előírásainak feltétel nélküli alkalmazása, így a csatlakozás - vagy távolmaradás - ügyében perdöntő lehet, hogy a magyar gazdaság és a magyar állam mennyiben kész a siker reményében szembe nézni egy korlátlan szabad versenyvel. Itt Magyarországon és az Európai Unió területén.

Vegyünk sorra néhány kritikus tényezőt, a teljesség igénye nélkül.

6.2.1. Az értéknövekmény adó (népszerű, de szakmailag pontatlan magyar nevén az ÁFA)

Az árupiacokon a legfontosabb versenytényező az áruk ára. Ennek viszont egyik fontos összetevője az adó, az Európai Unió esetében az értéknövekmény adó. Egy termék vagy szolgáltatás közvetlen előállítási költsége - a munkabér és a tőkeköltség - jórészt adott, a piaci viszonyok határozzák meg. Ezzel szemben az adó mértéke és alkalmazási módja politikai döntés kérdése, tehát egy adott vállalkozás nemzetközi versenyképessége igen sokszor piacon kívüli, szubjektív döntésként, nevezetesen az adott állam adópolitikájától függ. A helyes adópolitika segíti és növeli a vállalatok versenyképességét, a hibás politika pedig csökkenti, vagy akár teljesen meg is hiúsíthatja.

Így tekintve, a magyar vállalatok már eleve súlyos hátránnyal indulnak az Európai Unió versenyében, mert a 25 százalékos ÁFA páratlanul magas Európában, egy újabb szomorú magyar rekord.

Értéknövekmény adó az EU tagállamaiban, a GDP és az összesített adóbevételek százalékában is %

	Nominál	Csökkentett	Luxus	GDP	Összes adóbevétel
Anglia	15	0	-	5	14
Ausztria	20	10	32	n/a	n/a
Belgium	19	1/6	25/33	8	17
Dánia	22			10	22
Finnország					
Franciaország	18,6	7	33,3	9	21
Görögország	18	6	36	n/a	n/a
Hollandia	20	6	-	7	15
Írország	21	10	-	8	
Luxemburg	12	3/6	-	6	12
Németország	14	7	-	6	17
Olaszország	18	2/9	38	5	14
Portugália	16	8	30	n/a	n/a
Spanyolország	12	6	33	n/a	n/a
Svédország					

Forrás: Willem Molle, i.m.377.old.

Magyarország a maga 25 százalékos ÁFA megterhelésével már az indulásnál hátrányos helyzetbe hozza a magyar vállalatokat az EU-vállalatokkal szemben. Emellett a legtöbb tagállam a csökkentett adókulcsot alkalmazza a legtöbb alapvető élelmiszer esetében, ami lehetővé teszi a visszafogottabb béremeléseket. A magyar vállalat versenyképességét gyengíti, hogy saját árajánlatába sokkal nagyobb adóterhet kénytelen beépíteni, mint külföldi konkurensei, de a rendkívül magas ÁFA különösen pusztítóan hat a modernizációs folyamatokra. A magas magyar ÁFA miatt költségesebbé, és kétségesebbé válik a hazai műszaki fejlesztés, a piaci igényektől még jobban elmarad, és emiatt a magyar versenyképesség technikai bázisa hosszú távon is gyengül.

A 25 százalékos ÁFA összeegyeztethetetlen Magyarország EU-tagságával.

6.2.2. Társadalombiztosítási járulékok

A járulékkulcs mértékét, annak nagyságát tekintve, a magyar rendszer szintén az élen jár Európában, ami a magyar vállalatok versenyképességét különösen hátrányosan érinti, nemcsak az EU vonatkozásában, hanem hazai gazdasági keretek között is.

Összesített társadalombiztosítási járulékkulcs néhány országban (1991, az alapbérköltség százalékában)

Magyarország	57,7
Ausztria	41,6
Belgium	38,7
Franciaország	56,9
Hollandia	51,3
Németország	41,1
Svájc	19,6
Egyesült Államok	14,6

A magas társadalombiztosítási járulék tipikusan nyugat-európai jelenség, az ötvenes években kialakított „jóléti állam” megvalósításának sarkalatos pénzügyi eszköze. A „jóléti állam” koncepciójának főcélja a társadalmi-politikai stabilitás fenntartása.

Azonban az elmúlt 15-20 évben bebizonyosodott, hogy a rendszer súlyosan fékezi a gazdasági növekedést, minthogy rendkívül megdrágítja a munkaerő alkalmazását és ezáltal a *foglalkoztatottság csökkenésére ösztönöz*. Nem kis részben ezzel is magyarázható az Európai Unióban kialakult nagyarányú, krónikus munkanélküliség, ami hovatovább az Európai Unió első számú gazdasági és politikai problémája.

(Ennek cáfolhatatlan bizonyítéka az 1995. évi francia elnökválasztási kampány és annak kimenetele.)

Magyarország, mint viszonylag szegény ország, nyilvánvalóan nem másolhat le egy olyan társadalombiztosítási rendszert, ami súlyos gazdasági hátrányokkal jár, és amit ma már Európa leggazdagabb országai is csak nagy keservesen tudnak fenntartani.

A magas járulék-befizetések rendszerét Nyugat-Európában már csak a magas műszaki fejlettségi szint tartja életben, ami a magas bruttó bérköltések ellenére is képes fokozni a termelékenységet, bár ennek ára a relatíve csökkenő foglalkoztatottság.

Magyarországon más a helyzet. A magas járulék-befizetési kötelezettséget még az alacsonyabb munkabérek sem tudják ellensúlyozni a termelékenység európai versenyében, mert ezt nem teszi lehetővé a tőkészegénység és az ebből fakadó technikai lemaradás.

Ha fenn akarunk maradni az európai gazdasági versenyben, akkor a társadalombiztosítás olyan rendszerét kell kidolgozni, ami kevésbé terheli a munkabér költségeket, és ahol a rendszer működéséhez szükséges költségfedezet egy része inkább az általános adórendszerbe lenne beépítve.

Ha nem csökken a jelenlegi, elviselhetetlenül magas társadalombiztosítási járulék és közben az Európai Unió tagjaivá válnánk, akkor - sok más tényezővel együtt - egy ilyen lépés végzetesen konzerválná a munkanélküliség magas szintjét Magyarországon.

6.2.3. A bankhitelek forgalom aggasztó kilátásai

A modern piacgazdaságok központi tényezői a bankok. „A pénzügyi folyamatokra vetett futólagos pillantásból is megtanulható, hogy mint az értékpapírpiazi spekulációkat, mint pedig az ipari és kereskedelmi élet ütőerének ritmusát a bankok szabályozzák, egyszer fékezve, máskor lazítva., (K. Schumpeter: Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung, 109. old.)

A bankok hitelpolitikája nemcsak a nemzetgazdasági hiteligényének az abszolút méreteit befolyásolja, hanem rajta keresztül meghatározzák azt is, hogy a meglévő hiteligények milyen feltételek mellett legyenek kielégítve. Ez azt jelenti, hogy a bankok hitelfeltételei - hitelpolitika - bizonyos értelemben a szelekció kritériumaiként működnek, azok segítségével történik a fogyasztói és vállalkozói hiteligények kielégítése vagy lelassítása.

Magyarországon napirenden van a bankok privatizációja, ami a privatizáció eddigi gyakorlata - de hivatalos beismerések szerint is - lényegében *a magyar tulajdonú bankrendszer megszűnését jelenti*. Ha a jelenlegi hivatalos elképzelések megvalósulnak, akkor Magyarország úgy válnék az Európai Unió esetleges tagjává, hogy nem lenne saját tulajdonú bankrendszere! Ezzel isnét, Európában egyedülálló módon, feladnánk a gazdasági önrendelkezés egyik létfontosságú eszközét, hiszen a külföldi tulajdonú bankok számára - logikusan - nem a magyar gazdaság érdeke a döntő, hanem egyedül és kizárólag az anyavállalat bank végső mérlegeredménye, aminek e célból esetleg éppen a magyar gazdaság elfojtása az érdeke. És ekkor még nem beszéltünk arról a veszélyéről, hogy a külföldi tulajdonos a magyar betétesek pénzét felhasználva nemzetközi spekulációkba foghat, esetleg milliárd dolláros veszteséget okozva a magyar gazdaságnak. (A magyarországi bankbotrányok sorozata mutatja, hogy Magyarországon csak papíron létezik bankellenőrzés, a banki szélhámoságoknak csak az elkövetők fantáziája szab határt.)

A magyar bankélet fontos jellegzetessége, hogy egy bank - az OTP - dominálja a pénzforgalmat és a hiteléletet, övé a magyar bankforgalom kb. 70 százaléka. Akié az OTP, azé a magyar gazdaság. Emiatt az OTP irányításának külföldi kézbe juttatása egyértelmű a magyar gazdasági- és hitelélet ellenőrzésének külföldi kézbe juttatásával.

Az Európai Unió tagállamaiban sehol sincs ilyen helyzet. Bár elméletileg az Európai Unión belül lehetséges többségi külföldi tulajdont szerezni egy tagállam bankjában (Franciaországban ehhez külön kormányengedély kell), de a gyakorlatban a nagybankok tulajdonosai minden országban az adott állam vezető gazdasági csoportjai.

Ausztriában és Belgiumban például a bankforgalom nagy része sok kis helyi bank - Ausztriában sok tartományi bank - kezében összpontosul, nincs domináló bank, így a bankélet külföldi ellenőrzésének a megszerzése gyakorlatilag lehetetlen.

A magyar bankhitel forgalom hazai ellenőrzésének a feladása mindenképpen súlyos gazdaságpolitikai károkozást jelentene, de ha mind ez még az EU tagsággal is párosulna, akkor a következmény katasztrofális lenne. A magyar tulajdonú vállalatok gyakorlatilag a külföldi banktőkétől kerülnének függőségbe, ami akár a magyar tulajdonú vállalatok tömeges megsemmisítéséhez is vezethetne. (Kanadában az ottani törvények szerint egy kanadai bank alaptőkéjének max. 25 százaléka lehet külföldi tulajdonban, és ezen belül is egy külföldi tulajdonos vagy érdekcsoport csak max. 8 százalék érdekeltséggel rendelkezhet.)

6.2.4. Kedvezőtlen piacszerkezet, a versenykonceptió hiányos értelmezése

Az Európai Unió - illetve előtte a Közös Piac - egész létrejöttének és létjogosultságának állandóan visszatérő indoklása, hogy az egyezmény segítségével a tagállamok között megvalósul a „szabadverseny piacgazdaság”, ezáltal növelve a résztvevők gazdasági hatékonyságát.

Ez az eszmefuttatás végig elméleti síkon maradt és az Európai Unió brüsszeli Titkársága meg sem kísérelte, hogy ezt a feltételezett hatékonyságnövekedést a reálgazdaság szférájából vett tényekkel igazolja. Ráadásul a szabadversenyos piaczgazdaság hatékonyságához elegendőnek ítélik az áruk, a tőke és a munkaerő államok közötti szabad áramlásának a lehetőségét, és *nem esik szó a piacszerkezetről.*

A piacokkal foglalkozó közgazdaságtan sarkalatos tétele, hogy *a piacszerkezet lényegesen befolyásolja a vállalatok magatartását és teljesítményét, azaz a piaci mechanizmus hatékonyságát.*

A piacszerkezet több tényező összessége, amik közül a legfontosabb a piacon szereplő vállalatok száma és azok piaci befolyása, új vállalatok piacra jutásának a lehetősége, a vállalatok függősége a vásárlóktól, valamint a reklámhirdetések hatékonysági foka. Mindezekből együttesen lemérhető *a piacszerkezet versenyszerűsége*, ami azt mutatja, hogy az egyes vállalatok milyen mértékben uralják az adott piacot, s hogy mennyiben áll hatalmukban befolyásolni az általuk forgalmazott termékek árát és a kereskedelmi feltételeket.

Csatlakozás esetén a magyar árupiac az Európai Unió árupiacának integráns részévé válnék. A magyar piacszerkezet elvesztené minden önálló befolyását, mert könnyű belátni, hogy egy 10 milliós magyar piac és egy 370 milliós EU-piac összekapcsolása esetén az Európai Unió piacszerkezete nemcsak domináló erő lenne, hanem teljesen elsőpörné a magyar piacszerkezet minden autonóm vonását.

Kérdés tehát, hogy csatlakozás esetén a szorosan vett magyar piacvédelmi törekvések hol és mennyiben érvényesülhetnének egy - az EU piacszerkezete által meghatározott versenyben?

Ami a versenyző cégek számát illeti, közismert, hogy az Európai Unión belül a fogyasztási cikkek számos fontos szektorában (elektromos, elektronikus, vegyipar, gyógyszeripar, élelmiszeripar stb.) néhány nagyvállalat dominál. Szakkifejezéssel élve: *magas a*

koncentrációs arány, azaz néhány nagyvállalat uralja a piacok nagy részét. Emiatt az Európai Unión belül tulajdonképpen már régóta nem érvényesül a teljesen hatékony szabad verseny egyik döntő feltétele, miszerint a piac kínálati oldalán egy szereplő sem lehet olyan nagy, hogy részéről a kínálat beszüntetése megváltoztatná a kérdéses termékfajta piaci árát. Az Európai Unió terjeszkedése éppenséggel elősegíti a magasabb fokú piaci koncentrációt, azaz a kevésbé hatékony piacgazdasági viszonyok térnyerését. Ez világtrend, a piacgazdaságok általános tendenciája. Akkor viszont teljesen valótlanság azt állítani, hogy az Európai Unió létezése elősegíti a szabadversenyen alapuló gazdasági hatékonyságot.

A magas koncentrációs arány az adott ipari és kereskedelmi ágazatokban közel - monopol helyzetet teremt. De a monopolista versenyben a piaci egyensúlyi ár magasabb, mint a határköltség. Igaz, a monopolista verseny nagyobb áruválasztékot nyújt a piacokon, de drágábban, mint a tökéletes versenyben. Az Európai Unión belül a fogyasztási cikkek sok fontos ágazatában éppen ilyen árfelhajtó természetű, közel - monopol piacszerkezet érvényesül, így az áruk szabad forgalma ellenére az Európai Unió piaca távolról sem olyan piac, amit a tökéletes verseny és az erőforrások optimálisan hatékony felhasználása jellemezne.

A magyar vállalatok számára elsőrendű veszély, hogy csatlakozás esetén minden hazai háttérvédelmi lehetőség nélkül kerülnének szembe a magasán szervezett, a kölcsönös érdekek alapján rendkívül összefonódott nyugat-európai piacrendszerekkel, így vajmi kevés lenne az esély, hogy az integrációs folyamatban a magyar érdekek érvényre jussanak. Magyar szempontból az lenne az ésszerű, ha a vállalati szintű kapcsolatok integrációja a magyar intézményi és jogrendszer védelme alatt történne, még mielőtt tagok lennénk.

A koncentrált piacszerkezettel szorosan összefügg az *általános árszínvonal*.

Mínthogy az Európai Unión belül kialakult piacszerkezet az árszínvonalat döntően meghatározza, csatlakozás esetén ez az árszínvonal korlátlanul érvényesülne a magyar gazdaságban is, egyszerűen az Európai Unió túlsúlya miatt. A magyar termelők és a magyar vállalatok egyáltalán nem lennének képesek befolyásolni az összeurópai árszínvonalat, sem az EU összpiacán, sem pedig itthon. Egy esetleges alacsonyabb, versenyképes magyar árszint még akkor sem tudná megvédeni a magyar termelő pozícióit, ha történetesen minőségi és egyéb szempontból is versenyképes lenne. Ugyanis a nagy nyugati cégek masszív reklámtevékenysége és termékismertető módszerei rendkívül erős termékdifferenciálódást hoznak létre a fogyasztók tudatában, oly módon, hogy ki nem mondva ugyan, de a magasabb árat a jobb minőséggel azonosítják. Valamely termék tehát még alacsonyabb ár mellett is csak akkor versenyképes, ha közben az előállító vállalat nagy arányú reklámakciókkal „bizonyítja” a termék sajátos, kiemelkedő tulajdonságait.

A létükért küzdő magyar vállalatoknak egy ilyen költséges versenyben nem lenne semmi esélyük.

Végeredményben *az általános árszínvonalat többé már nem a magyar költség szint határozná meg a magyar gazdaságban, hanem az Európai Unió általános árszintje.* (Ez részben már ma is így van.) Mindez elfogadható lenne, ha a magyar jövedelemszint elérné legalább az Európai Unió átlagszintjét. A valóságban a magyar jövedelemszint az Európai Unió jövedelemszintjének kb. 20-30 százaléka.

Mínthogy az árszínvonal emelkedése egyenlő a forint értékcsökkenésével, a magyar fogyasztók jövedelme viszont forintban jelentkezik, ezért a csatlakozás ilyen tekintetben egyenlő a magyar lakosság munkájának a leértékelésével. Hétköznapi szóval ezt úgy hívják, hogy elszegényedés.

Végül a piacszerkezet versenyszerűségének fontos összetevője, hogy *új vállalatok mennyiben képesek bejutni a piacokra.*

E tekintetben az elmúlt öt év - és a társulási szerződés - tapasztalatai már egyértelműen bizonyítják azt, ami elméletileg várható volt, hogy t.i. Magyarország és az Európai Unió között a közlekedés teljesen egyirányú. A nyugati vállalatok bejutnak a magyar piacra, sőt azt felvásárolják, de fordított irányú mozgás nem létezik. Azt mondhatná valaki, hogy a magyar vállalatok csekély súlya miatt más nem is várható. Ez részben igaz. De akkor ez egyúttal annak is a beismerése, hogy esetleges tagságunk az Európai Unióban e tekintetben sem segítené a magyar versenyképességet. A statisztikai valószínűség itt is a magyar vállalatok esélyeinek a kilátástalanságát mutatja.

Mindezt egybe vetve: az Európai Unió piaca még távolról sem az a szabadversenyos piac, aminek azt egyes politikusok szeretnék elhitetni. Akkor viszont tárgyaljunk nyíltan és őszintén Magyarország és az Európai Unió közötti kapcsolatok természetéről, mert az ország és az egész lakosság anyagi sorsát meghatározó kérdésekben nincs helye sem a félrevezetésnek, sem az önámításnak.

7. Az Európai Unió politikája Közép-Európa irányában

Az Európai Unió tevékenységét döntően befolyásoló német és francia érdekeltségek számára Közép-Európa főleg és mindenek előtt mint áruehelyezési piac jelentős. Az önállósult Közép-Európa a maga kb. 80 milliós lakosságával és viszonylag fejlett gazdaságával új és igen értékes elhelyezési piac a munkanélküliséggel és túltermeléssel küszködő német, angol és francia nagyiparnak. Ezért sietett az Európai Közösség azonnal társulási szerződéseket kötni az alig, hogy felszabadult közép-európai államokkal, és a szerződések keretében sikerült is egyoldalú előnyöket kicsikarni a közép-európai kormányoktól.

Az Európai Unió szempontjából a társulási megállapodások ideális megoldást jelentettek - és jelentenek -, mert teljesen megnyitották a közép-európai piacokat a német, a francia és más nyugati termékek előtt, miközben a leghatékonyabb közép-európai iparágak exporttevékenységét változatlanul korlátozások sújtják a nyugat-európai piacokon, és

ami a legfontosabb, az Európai Unió agrárpiaca továbbra is alkalmazza a diszkriminatív, protekcionista rendszert a közép-európai termékekkel szemben, ezáltal az EU agrártámogatási alapjának az előnyeit jelenleg is csak a tagállamok gazdálkodói élvezik.

A szerződésben deklarált kölcsönös előnyökkel szemben a megállapodás nagyon jelenős, egyoldalú előnyöket biztosít az Európai Uniónak Közép-Európa rovására.

Ez az oka annak, hogy a közép-európai államok teljes tagsága ügyében már jóval kisebb az Európai Unió lendülete és lelkesedése, a kérdéssel foglalkozó hivatalos nyilatkozatok most már a lassú, „megfontolt” haladást helyezik előtérbe. A fentiek alapján ez teljesen érthető. Saját érdekeit tekintve az Európai Unió tökéletesen elégedett a jelenlegi status quo-val. Az Európai Unió már elérte gazdasági céljait: túlsúlyra tett szert a közép-európai árucseré forgalomban, s közben gyors ütemben építi ki kereskedelmi és pénzügyi pozícióit ebben a földrajzi térségben, főleg a meglévő vállalatok felvásárlása révén.

Ugyanakkor az Európai Unió számára Közép-Európa politikailag sem közömbös terület. Részen azért, mert a már megszerzett EU-pozíciók megőrzésének és teljes kihasználásának fontos feltétele a politikai stabilitás, a jelenlegi status quo alapján, részben pedig azért, mert Közép-Európa fontos ütközőzóna Nyugat-Európa és Oroszország között. 1990-ig Közép-Európa Oroszország számára volt felvonulási terület Nyugat-Európa ellen. Az Európai Unió most arra törekszik, hogy Közép-Európa a Nyugat felvonulási területe legyen Oroszország ellen.

Ahhoz, hogy az említett két cél érdekében Közép-Európa egy viszonylag könnyen formálható és megbízható politikai alakzat legyen az Európai Unió számára, lényeges előfeltétel a térség maximális politikai stabilitása. Például nem lehetnek nyílt konfliktusok, mert az Európai Unió nincs felkészülve az esetleges közép-európai konfliktusok kezelésére.

A balkáni válság bizonyítja, hogy a német, francia és angol politikai vezetés képtelen egy közösen elfogadható *modus vivendi*-t találni, amikor az 1919/20 évi párizsi szerződésben rögzített *status quo* módosításáról van szó. Változatlanul erős a befolyási övezetekben való gondolkodás, főleg a francia diplomáciában. Következésképpen az Európai Unió vezetői csak abban tudnak egyet érteni, hogy Közép-Európában semmi ne változzék. Ez egyetértés a legkisebb közös nevező alapján. A helyzet némi iróniával a múlt századbeli Szent Szövetségre emlékeztet, amely naiv önteltséggel azt hitte, hogy örök időkre állandósíthatják az akkori európai politikai viszonyokat.

Innen az Európai Unió vezetőinek rendszeres intelmei Közép-Európa felé, hogy ne zavarják a stabilitást, azaz a *status quo*-t.

Ennek a politikának a legfőbb áldozata Magyarország. Magyarország szenvedett el katasztrofális történelmi igazságtalanságot Trianonban és az 1947. évi párizsi szerződésben, és az Európai Unió vezetői most ismét arra kívánják kényszeríteni Magyarországot, hogy ne bolygassa a *status quo*-t, sőt az ő szemükben még az elszakított magyarság érdekvédelme sem kívánatos.

Amikor tehát a magyar kormányzat a nyugati politikai vezetők ilyen irányú utasításait követi, akkor valójában a francia és az angol kormánynak tesz szívességet, minden ellenszolgáltatás nélkül.

Nem felel meg a tényeknek az az állítás, miszerint Trianon agyonhallgatása esetén könnyebben fogunk bejutni az Európai Unióba. Ugyanis a belépés - ha egyáltalán megtörténik -, nem Magyarország érdeke, hanem az Európai Unióé! A jelen tanulmány végig azt igyekszik bizonyítani, hogy *egy esetleges magyar tagság Magyarországnak a jelenlegi körülmények között nem érdeke, de bizonyos feltételekkel az Európai Uniónak igen.* Teljesen téves tehát az a beállítás, hogy az Európai Unió egy nagy szívességet tenne Magyarországnak azzal, hogy felvenné tagjai sorába. Ennek az ellenkezője az igaz. És egyelőre még várjuk - már több éve -, hogy a magyar kormány számokkal és egyértelmű adatokkal bizonyítsa Magyaror-

szág fellelhető gazdasági előnyeit egy EU-tagság esetén. Természetesen a nem létezőt nehéz bizonyítani, azért késnek az ilyen adatok.

Mínthogy az Európai Unió vezetése (azon belül főleg a három vezető hatalom) szinte hisztérikusan ismételtgeti Közép-Európa és a Kárpát-medence politikai stabilitásának a fontosságát, a magyar kormány valójában rendkívül jelentős diplomáciai ütőkártyához juthatna, ha más lenne a felfogása. Ugyanis egy valódi stabilitásért cserébe éppen, hogy fel lehetne vetni a Trianon okozta problémák felülvizsgálatát, többek között az elszakított magyarság autonóm jogainak az elismerését. Végül is akkor van igazi stabilitás, ha a problémákat nem el-
kendőzzük, hanem azokra megoldást találunk.

Addig is szem előtt kell tartani, hogy Magyarország esetleges tagsága - a jelen körülmények között - nem magyar érdek, hanem az Európai Unió érdeke, gazdasági és politikai okokból. Nem létező előnyökért pedig semmi szükség egyoldalú engedményeket tenni a Nyugatnak.

(A legutóbbi francia választásokra külön is érdemes felfigyelni. Franciaországban ma már komoly politikai ellenzéke van az Európai Uniónak és erősödik a nemzeti politizálás híveinek a befolyása, még a kormányzaton belül is! Ez el kell, hogy gondolkottassa az Európai Unió lehangosabb magyar hangadóit is.)

8. Véggövetkeztetések:

8.1. Egy teljes EU-tagság előre látható gazdasági következményei:

1. A gyengén tőkésített, éppen csak sarjadozó magyar tulajdonú iparvállalatok piacvesztése és tömeges csődje.
2. A magyar mezőgazdaság, főleg a gabonatermelés és állattenyésztés elsorvadása, külföldi tulajdonba kerülő magyar termőföldek.
3. Tartósan magas munkanélküliség, krónikusan elhúzódó eladósodás a nyugati bankoknál, Brüsszelből diktált monetáris és fiskálpolitikai korlátozások.

4. Az Országgyűlés és a magyar kormány gazdaságpolitikai és cselekvési szabadságának olyan súlyos korlátozása, hogy az egyenlő szuverenitásunk feladásával a gazdaságban és a pénzügyekben. Ilyen helyzetet csak egy viszonylag fejlett és kiegyensúlyozott gazdaság engedhet meg magának. (Ausztria, Svédország stb.).

8.2. Az egyedül helyes és a lakossággal szemben felelősségteljes magyar álláspont:

A válságról válságra bukdácsoló, eladósodott és folyamatos társadalmi megrázkódtatásoknak kitett ország nincs abban a helyzetben, hogy vállalni tudná a tagságból adódó súlyos terheket (pl. éves tagdíj) és megkötöttségeket. Magyarország EU-tagságának az ügyét el kell halasztani olyan időkre, amikor már talpra állt az ország gazdasága, a munkanélküliség nem több, mint 5 százalék, a forint értéke stabilizálódott, a nettó államadósság már nem több, mint a GDP 60 százaléka, és jelentősen csökkentek a nyugati adósságterhek.

8.3. Magyarország az Európai Unió kivül?

Szükséges lenne egy sokirányú elméleti és gyakorlati felmérést készíteni arról, hogy milyen előnyökkel járna Magyarország függetlenségének a fenntartása, azaz kívül maradásunk az Európai Uniótól.⁴

4 A magyar közvéleménynek azt is tudnia kellene, hogy a Cseh Köztársaság ez idáig még be sem adta tagfelvételi kérelmét az Európai Unióba, Görögországban széleskörű az elégedetlenség az EU-val szemben, a frissen felvett Ausztriában is nagy az elkeseredés és a kiábrándultság az Európai Unióval kapcsolatban, mert kiderült, hogy a tagság évi nettó 1,7 milliárd márka terhet jelent Ausztriának (napi 100 millió schilling !), emiatt adóemelések is történtek, miközben az EU-cégek elveszik az osztrák cégek piacait.

Külön kérdés, hogy távlatilag a közös EU-hadsereg is lehetséges, és akkor Brüsszelben döntenék el, hogy hol harcoljanak - és haljanak meg - magyar katonák idegen célok érdekében.